

در جستجوی استناد به حدیث در کلمات نورانی فاطمه زهرا علیها السلام

سید جواد حسینی

رفتار خواهید نمود؟ عرض کردند، آن دو چیست؟ فرمود: کتاب خدا، و اهل بیت من. خدا به من خبر داده است که این دو از هم جدا نمی شوند تا در کنار حوض کوثر به من برسند... از آن دو پیشی نگیرید که هلاک خواهید شد و از آن دو عقب نمانید که باز موجب هلاکت است.»

در این هنگام دست علی بن ابی طالب علیه السلام را بالا برد، تا مردم او را ببینند. آن‌گاه فرمود: «ای مردم! چه کسی به مؤمنان از ایشان سزاوارتر است و بر آنان ولایت و سرپرستی دارد؟ گفتند: خدا و پیامبرش

در سال دهم هجرت، بعد از انجام حج (حجة الوداع) توسط پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و حدود ۱۲۰ هزار نفر از مسلمانان، در روز هجدهم ذی حجه، در «غدیر خم» آیه تبلیغ نازل شد که «يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَغْتَ رِسَالَتَهُ»؛ «ای پیامبر! آنچه از طرف پروردگارت بر تو نازل شده است، کاملاً [به مردم] برسان و اگر نرسانی رسالت خدای را انجام نداده‌ای.»

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، بعد از نزول آیه فوق، فرمودند: «ای مردم! من و شما کنار حوض کوثر یکدیگر را خواهیم دید، هشیار باشید که پس از من با دو گوهر گرانبها چگونه

آن‌گاه که حارث بن نعمان مخالفت کرد و گفت: «خدایا اگر ولایت علی علیه السلام بحق از طرف تو اعلام شده، سنگی بر من فرود آید و به زندگی من خاتمه دهد»، که فوراً عذاب الهی رسید و سنگی از آسمان فرود آمد و به زندگی او خاتمه داد - ۵

حضرت زهرا علیها السلام نگاهی معنادار به امام علی علیه السلام نمود و گفت: «أَتَطَّقُنَّ يَا أَبَا الْحَسَنِ أَنَّ هَذَا الرَّجُلَ وَخَدَهُ؟! وَاللَّهِ مَا هُوَ إِلَّا طَلِيعَةٌ قَوْمٍ لَا يَلْبِثُونَ أَنْ يَكْشَفُوا عَنْ وُجُوهِهِمْ أَقْفَعَتَهَا عِنْدَ مَا

۱- علامه عبد الحسین امینی، الغدیر، دارالکتب الاسلامیه، ج ۱، ص ۹-۱۱.
۲- همان، ج ۱، ص ۶۲-۷۳.

۳- ر.ک: جلال الدین سیوطی، تفسیر الدر المثور (بیروت: المكتبة الشعبیه) ج ۲، ص ۳۲۷، و ر.ک: فخرالدین محمد بن عمر بن الحسین، تفسیر مفاتیح الغیب، ج ۱۲، ص ۴۹، ذیل آیه ۶۷ مائده و ر.ک: ابی الحسن علی بن احمد نیشابوری، اسباب النزول (بیروت، دارالکتب العلمیه، ۱۴۰۰ ه.ق) ص ۱۳۵ و شیخ سلیمان قندوزی، ینابیع المودة (بیروت، مؤسسة الاعلمی للمطبوعات)، ج ۱، ص ۱۱۹، باب ۳۹.

۴- شیخ سلیمان قندوزی (پیشین)، ج ۱، ص ۲۸ و ۲۹ و ر.ک: ابی القاسم حسکانی، شواهد التنزیل (بیروت، مؤسسة الاعلمی للمطبوعات، چاپ اول، ۱۳۹۳)، با تعلیقه شیخ محمد باقر محمودی، ج ۱، ص ۱۵۶، حدیث ۲۱۰.

۵- آیت الله ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه (تهران، دارالکتب الاسلامیه، چاپ دوازدهم، ۱۳۷۲ ش)، ج ۲۵، ص ۷.

داناترند. فرمود: خدا بر من ولایت دارد، و من بر مؤمنان و مسلمانان ولایت دارم. سپس فرمود: «مَنْ كُنْتُ مَوْلَاَهُ فَهَذَا عَلِيٌّ مَوْلَاَهُ! أَمْ هَرَكْسٌ مِنْ پيشواي اويم، علي سرپرست و ولي اوست.» و این جمله را سه یا چهار بار تکرار نمود.

آیه فوق را همراه حدیث مذکور، حدود ۱۱۰ نفر از اصحاب پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله بدون واسطه و هشتاد و چهار نفر از تابعین با واسطه نقل کرده‌اند.^۲ از علمای اهل سنت عده زیادی آیه و حدیث فوق را که مربوط به ولایت و امامت امیرالمؤمنین علیه السلام می‌شود نقل کرده‌اند.^۳

بعد از پایان خطبه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، حوادث و مسائلی پیش آمد؛ مانند تبریک گفتن ابابکر و عمر به علی علیه السلام با بیان جملاتی چون «بِئْسَ بَيْعٌ لَكَ يَا عَلِيُّ أَصْبَحْتَ مَوْلَايَ وَمَوْلَى كُلِّ مُؤْمِنٍ وَمُؤْمِنَةٍ؛ ای علی بر تو مبارک باد که امروز مولای من و مولای هر مرد و زن مؤمن گشتی.»^۴

فاطمه زهرا علیها السلام در همان لحظه‌های آغازین اعلام ولایت امیرالمؤمنین در غدیر خم، و تحقق بیعت عمومی برای ولایت، از پیمان‌شکنی و دورویی مخالفان غدیر، آگاهی داشت.

قبل می دانست و آن را به علی علیه السلام نیز یادآوری کرد، نمی توانست در مقابل آن ساکت و آرام باشد و مسؤولیت سنگین خویش را در دفاع از «امامت و ولایت» نادیده بگیرد، لذا هم خود او و هم خانه اش تبدیل به محور و مرکزی در دفاع از حقوق از دست رفته امیر مؤمنان علیه السلام گردید و این دفاع را به گونه های مختلف و به خوبی انجام داد که یکی از آن گونه ها، روشن گری و گوشزد نمودن «حدیث غدیر»، بزرگترین سند ولایت و امامت بود.

فاطمه زهرا علیها السلام با درک اوضاع و استبداد حاکم بر زمان و جامعه آن روز تلاش کرد، خفته ها را بیدار و غافلان و فراموش کاران را به خود آورد، لذا در موارد عدیده ای جریان «غدیر خم» و گفته های پیامبر صلی الله علیه و آله را یادآوری و گوشزد می نمود که به اهم موارد آن اشاره می شود.

۱- علی علیه السلام، بهترین جانشین

محمود بن لبید می گوید: پس از رحلت

تَلَوُحُ لَهُمُ الْقُرْصَةَ؛ ای ابوالحسن! آیا گمان می کنی [در مخالفت با غدیر]، این مرد تنهاست؟ سوگند به خدا او پیشگام قومی است که هنوز نقاب چهره هاشان فرو نیفتاده است و آن گاه که فرصت به دست آورند مخالفت خود را آشکار خواهند ساخت.^۱

علی علیه السلام در پاسخ فرمود: من دستور خدا و پیامبر را انجام می دهم و به خدا توکل می کنم که بهترین یاری دهنده است.

پیشگویی فاطمه علیها السلام که از علم الهی او سرچشمه می گرفت، دیری نپایید که به حقیقت پیوست. هنوز مراسم تدفین پیامبر صلی الله علیه و آله انجام نشده بود که عده ای از انصار و مهاجرین به طمع این که شخصی از قبیله خود را روی کار بیاورند در مکاتی به نام «سقیفه» گرد هم جمع شدند و در نهایت ابوبکر را به عنوان خلیفه انتخاب کردند. این کار آنقدر عجولانه انجام شد که عمر می گوید: «خلافت و بیعت با ابوبکر با عجله و بدون در نظر گرفتن حکمت و مصلحت انجام شد و خدا بود که ما را از شر آن حفظ نمود.»^۲ سپس می گوید: «ما ترسیدیم که اگر بدون بیعت با ابوبکر از آن جا خارج شویم، انصار با شخص دیگری بیعت کنند.»^۳

فاطمه زهرا علیها السلام که این حوادث را از

۱- حلبی، سیره حلبی، ج ۳، ص ۳۰۸ و ۳۰۹ و رک: نزهة المجالس، ج ۲، ص ۲۰۱.
 ۲- بخاری، صحیح بخاری (بیروت، دار احیاء التراث العربی)، ج ۸، ص ۵.
 ۳- احمد، مسند احمد، تحقیق شعیب (بیروت، مؤسسة الرسالة)، ج ۱، ص ۴۵۳.

فِي الدُّنْيَا أَمْأَلَهُمْ وَنَسُوا آجَالَهُمْ فَتَنَسَأَ لَهُمْ
وَاصْلًا أَعْمَالَهُمْ أَعُوذُ بِكَ يَا رَبِّ مِنَ الْخُورِ بَعْدَ
الْكُورِ؛^۱

شگفتا! آیا روز غدیر خم را فراموش کرده‌اید؟ شنیدم که پیامبر گرامی اسلام فرمود: علی بهترین کسی است که او را جانشین خود در میان شما قرار می‌دهم. علی علیه السلام امام و خلیفه بعد از من است و دو فرزندم، (حسن و حسین علیهما السلام) و نه نفر از فرزندان حسین علیه السلام پیشوایان و امامانی [پاک و] نیکند.

اگر از آن‌ها اطاعت کنید شما را هدایت خواهند نمود و اگر مخالفت ورزید، تا روز قیامت [بلای] تفرقه و اختلاف در میان شما حاکم خواهد شد.

پرسیدم، بانوی من! پس چرا امام علی علیه السلام سکوت کرد و حق خود را نگرفت؟ حضرت زهرا علیها السلام فرمود: ای اباعمر! رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: مثل امام، مانند کعبه است، مردم باید در اطراف آن طواف کنند، نه آن که کعبه دور مردم طواف نماید.

آگاه باش، قسم به خدا، اگر حق را به اهلش واگذار می‌کردند و از عترت رسول

پیامبر صلی الله علیه و آله فاطمه را در کنار قبر حضرت حمزه در أحد در حال عزاداری و گریه مشاهده کردم، فرصت را غنیمت شمرده، سؤال کردم: آیا برای امامت علی علیه السلام از سخنان رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله می‌توان دلیلی آورد؟ حضرت زهرا علیها السلام پاسخ داد:

«وَأَعْبَاهُ أَنْسَيْتُمْ يَوْمَ غَدِيرِ حُمٍّ؟ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ يَقُولُ: عَلِيُّ خَيْرٌ مِنْ أَخْلَفَهُ فِيكُمْ وَهُوَ الْإِمَامُ وَالْخَلِيفَةُ بَعْدِي وَسِنِّي وَتِسْعَةَ مِنْ صُلْبِ الْحُسَيْنِ عليه السلام أَيْمَةَ أَبْرَارِ لَسِنِ اتَّبَعْتُمُوهُمْ وَجَدْتُمُوهُمْ هَادِينَ مَهْدِيَيْنِ وَلَسِنِ خَالَفْتُمُوهُمْ لَيَكُونُ الْأَخْتِلَافُ فِيكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ؟ قُلْتُ: يَا سَيِّدَتِي فَمَا بَالُهُ قَعَدَ عَنِ حَقِّهِ؟»

قَالَتْ: يَا أَبَا عَمْرٍو لَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: مَثَلُ الْإِنَامِ مَثَلُ الْكَعْبَةِ إِذْ تُتَوَى وَلَا تَأْتِي. أَمَا وَاللَّهِ لَوْ تَرَكُوا الْحَقَّ عَلَى أَهْلِهِ وَاتَّبَعُوا عِثْرَةَ نَبِيِّهِ لَمَا اخْتَلَفَ فِي اللَّهِ إِثْنَانٍ وَلَوْ رَفَعَهَا سَلْفٌ عَنْ سَلْفٍ وَخَلَفَ بَعْدَ خَلْفٍ حَتَّى يَقُومَ قَائِمُنَا التَّاسِعُ مِنْ وَلَدِ الْحُسَيْنِ وَلَكِنْ قَدَّمُوا مِنْ آخِرَةِ اللَّهِ وَآخَرُوا مِنْ قَدَمَةِ اللَّهِ حَتَّى إِذَا أَلْحَدُوا الْمَمْعُوثِ وَأَوْدَعُوهُ الْجَدَثَ الْمَجْدُوثِ اخْتَارُوا بِشَهْوَتِهِمْ وَعَمِلُوا بِأَرْأْسِهِمْ تَبَا لَهُمْ أَوْ لَمْ يَسْمَعُوا اللَّهَ يَقُولُ: «وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ؟» ... هُنَيْهَاتَ بَسَطُوا

۱- محمد باقر مجلسی، بحار الانوار، (بیروت)، دار احیاء التراث العربی، ج ۳۶، ص ۳۵۳ و ر.ک: احقاق الحق، ج ۲۱، ص ۲۶.

بی تفاوت‌ها و بهانه‌جوها که می‌گفتند: اگر علی ۷ زودتر شروع می‌کرد و برای مردم صحبت می‌نمود، منحرف نمی‌شدند، فرمود:

«فَمَا جَعَلَ اللَّهُ لِأَحَدٍ بَعْدَ غَدِيرِ خُمٍّ مِنْ حُجَّةٍ وَلَا عُدْرٍ؛ پس از غدیر خم، خداوند برای هیچکس عذر و بهانه‌ای باقی نگذاشته است.»^۳

و آن‌گاه که مهاجرین و انصار در عذرخواهی پافشاری کردند، فرمودند:

«إِلَيْكُمْ عَنِّي فَلَا عُدْرَ بَعْدَ تَغْدِيرِكُمْ وَلَا أَمْرَ بَعْدَ تَقْصِيرِكُمْ هَلْ تَرَكُ أَبِي يَوْمَ غَدِيرِ خُمٍّ لِأَحَدٍ عُدْرًا؛ دور شوید و مرا به حال خود واگذارید، پس از کوتاهی و تقصیرتان جایی برای عذرخواهی نمانده است، آیا پدرم در روز غدیر خم جایی برای عذر تراشی برای احدی باقی گذاشته است؟»^۴

۳- بدترین مردم

آن‌گاه که کودتاگران سقیفه تصمیم

خدا اطاعت می‌نمودند، دو نفر هم درباره [حکم خدا] با یکدیگر اختلاف نمی‌کردند و امامت را گذشته‌ای از گذشته‌ای و جانشینی بعد از جانشینی به ارث می‌برد تا قائم ماقیام کند که او فرزند نهم از اولاد امام حسین علیه السلام است.

اما [افسوس] کسی را مقدم داشتند که خدا او را کنار زده بود و کسی را کنار زدند که خدا او را مقدم داشت. تا آنجا که ره‌آورد بعثت را انکار کردند و به بدعت‌ها روی آوردند، آن‌ها هواپرستی و شهوت را برگزیدند و بر اساس رأی و نظر شخصی عمل کردند، هلاکت و نابودی بر آنان باد. آیا نشنیدند کلام خدا را که فرمود: «پروردگار تو آنچه را که می‌خواهد خلق می‌کند و هر چه را بخواهد اختیار می‌کند و برای آنان اختیاری نیست.»^۱

افسوس، [که سران سقیفه] آرزوها [و هوس‌های] خود را در دنیا تحقق بخشیدند و از آینده خود غافل ماندند، خدا نابودشان گرداند و آنان را در کارهایشان گمراه کند؛ ای پروردگار من به تو پناه می‌برم از کمی یاران پس از پیروزی و فراوانی آنان.»^۲

۲- عذر تراشی ممنوع و حجت تمام

حضرت زهرا علیها السلام در پاسخ

۱- قصص / ۶۸.

۲- در ترجمه از فرهنگ سخنان فاطمه، محمد دشتی بهره برده‌ایم.

۳- شیخ صدوق، کتاب النخصال (قم، جامعه مدرسین، ۱۴۰۳ ه.ق)، ج ۱ - ۲، ص ۱۷۳، ذیل روایت ۲۲۸ و ر.ک: طبرسی، دلایل الامامة، ص ۳۸.

۴- طبرسی، احتجاج، ج ۱، ص ۱۴۶ و ر.ک: طبری، دلایل الامامة، ص ۳۸.

گرفتند به خانه ولایت و امامت تهاجم برند و فریب خوردگان دور خانه علی علیه السلام گرد آمده و تسلیم توطئه‌ها بودند، دختر رسول خدا صلی الله علیه و آله از خانه بیرون آمد و در کنار در ورودی منزل ایستاد و خطاب به مردم کوچ و بازار فرمود: «لَا عَهْدَ لِي بِقَوْمِ حَضْرُوا أَسْوَأَ مَحْضَرًا مِنْكُمْ تَرَكْتُمْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَازَةً بَيْنَ أَيْدِينَا وَقَطَعْتُمْ أَمْرَكُمْ فِيمَا بَيْنَكُمْ لَمْ تَسْتَأْمِرُونَا وَلَمْ تَمُرُّوْا لَنَا حَقًّا كَأَنْتُمْ لَمْ تَعْلَمُوا مَا قَالْتُمْ يَوْمَ غَدِيرِ حُمٍّ، وَاللَّهِ لَقَدْ عَقَدَ لَهُ (عَلِيٌّ عَلَيْهِ السَّلَامُ) يَوْمَئِذٍ الْوَلَاءَ لِيَقْطَعَ مِنْكُمْ بِذَلِكَ مِنَ الرَّجَاءِ وَلِكَيْتَكُمْ قَطَعْتُمْ الْأَنْسَابَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ نَسَبِكُمْ وَاللَّهِ حَسِبْتُ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ»^۱

من ملتى را [مثل شما] نمى شناسم که این گونه [عهدشکن و] بدببر خورد باشند، جنازه رسول خدا را بر روی دست ما گذاشته و رها کردید و امر خود را در بین خود گذراندید و از ما طلب فرمان نکردید و حق ما را به ما ندادید، گویا از آنچه رسول خدا صلی الله علیه و آله در روز غدیر فرمود، آگاهی ندارید؟

سوگند به خدا که رسول گرامی اسلام در آن روز ولایت و رهبری را به او (علی علیه السلام) پیوند زد [و از مردم بیعت گرفت] تا امید شما [فرصت طلبان تشنه قدرت] را از امامت قطع نماید،

ولی شما رشته‌های پیوند [معنوی] میان پیامبر ۹ و خودتان را پاره کردید. [این را بدانید که] خداوند در دنیا و آخرت بین ما و شما داوری خواهد کرد.»

۴- آیا «غدیر خم» را فراموش کردید؟

حضرت زهرا علیها السلام هر جا که لازم بود با یادآوری حدیث غدیر، مغزهای خفته، و انسان‌های فریب خورده را هدایت و بیدار می فرمود و بارها تذکر می داد که: «أَنْسَيْتُمْ قَوْلَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ غَدِيرِ حُمٍّ مَنْ كُنْتُ مِنْ مَوْلَاهُ فَعَلَيْتُ مَوْلَاهُ؟ وَقَوْلَهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْتَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى؟ أَيَا فَرَامُوشْ كَرَدِيدِ سَخْنَانَ رَسُولِ خَدَا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَر رُوزِ عِيدِ غَدِيرِ حُمٍّ رَا [که فرمود:] هر که من مولا و رهبر او می باشم پس علی علیه السلام مولای اوست، و سخن او را [که به علی علیه السلام فرمود:] یا علی! موقعیت تو نسبت به من همانند هارون به موسای پیغمبر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ است.»^۲

۱- ابوعلی طبرسی، احتجاج، ج ۱، ص ۱۰۸؛ شیخ صدوق، امالی، ص ۳۸۴.
۲- علامه عبدالحسین امینی، الغدیر، ج ۱، ص ۱۹۷.